

Галина СЕРДЮК,

в.о. директора КЗ

«Чернігівський обласний науковий ліцей»

Чернігівської обласної ради

м. Чернігів, Україна

РЕАЛІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В НАУКОВО- МЕТОДИЧНІЙ СИСТЕМІ ЛІЦЕЮ

Позитивною тенденцією в розвитку сучасної освіти є поява освітніх закладів нового типу, зокрема профільних ліцеїв академічного спрямування. Із доданням нових професійних функцій вчителя (новатор, дослідник) змінюються підходи до сутності його педагогічної діяльності. «Запровадження в освітній діяльності ліцею сучасних педагогічних технологій та науково-методичних досягнень, інтеграція освіти і науки можливі, якщо педагог володіє дослідницькими вміннями та навичками, має мотивацію до саморозвитку, усвідомлює особливості наукової освіти» [7, с.111]. Вивчаючи проблему розвитку дослідницької компетентності вчителя української мови і літератури в науково-методичній системі ліцею, ми привертаємо увагу до системи роботи з педагогічними кадрами, що потребує вдосконалення.

Безперервну освіту розглядаємо як процес систематичної роботи вчителів над підвищенням свого професійного рівня. Важливими принципами вважаємо цілісність і системність. Зазначимо, що на сьогодні є потужна нормативно-правова база, що регулює професійний саморозвиток, підвищення кваліфікації педагогічних працівників, їхню перепідготовку. У ході роботи із забезпечення професійного розвитку вчителя української мови і літератури керуємося відповідними нормативними документами: Законом України «Про освіту» (розділ VII, стаття 59) [1], Постановою Кабінету Міністрів України від 23.12.2015 № 1109 «Про затвердження переліку кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників» [5], Постановою КМУ від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних

працівників» [4], наказом Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 №522 «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» [3].

Здійснюється безперервна освіта, як правило, в освітніх установах, де організована чітка дидактична система. Методологія навчання фахівців ґрунтується на компетентнісному підході. У контексті нашого дослідження ми розглядаємо науково-методичну систему ліцею як систему впливу на професійний розвиток учителя, а освітній заклад – як середовище для поповнення знань, удосконалення вмінь, розвитку професійних навичок. Оскільки зміст безперервної освіти відрізняється варіативністю, то з метою свого професійного зростання вчитель може використовувати види формальної, неформальної, інформальної освіти.

Вивчивши план підвищення кваліфікації, протоколи засідання педагогічної ради, договори про надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації, узагальнивши анкетування вчителів з метою з'ясування їхніх потреб, звіти про результати підвищення кваліфікації на засіданнях педагогічної ради, проаналізувавши результати підвищення педагогічної кваліфікації вчителів ліцею, можемо стверджувати, що фактично всі педагоги використовують можливості формальної освіти (фахові курси підвищення кваліфікації, авторські курси). Водночас, зростає інтерес до неформальної освіти (дистанційні курси, вебінари, тренінги, майстер-класи, семінари, майстерні тощо), про що свідчать результати моніторингу форм підвищення кваліфікації. На нашу думку, інформаційний освітній простір дає широкі можливості для самоосвіти (інформальна освіта), та варто використовувати можливості освітнього закладу, у якому працюють досвідчені фахівці. Практика супроводу індивідуальної освітньої траєкторії вчителя, реалізована в системі ліцею, має чимало переваг. Формується спільнота вчителів-одномудців, збагачена досвідом, об'єднана ідеєю. Освітній простір закладу збагачується ресурсами для професійного самовдосконалення.

Індивідуальна професійна траєкторія розвитку кожного педагога узгоджується з траєкторією професійного розвитку членів педагогічного колективу, що залежить від типу закладу, особливостей освітньої стратегії, концепції розвитку та освітньої програми. Реалізуючи право викладачів на самостійне професійне вдосконалення, спираємося на принцип науково-методичної самостійності. Колектив педагогів-дослідників формується за умови цілісного підходу. З-поміж основних принципів організації науково-методичної діяльності виділимо принцип взаємозв'язку науково-методичної діяльності педагогів і навчально-дослідницької діяльності учнів.

У ході дослідження ми розробляємо теоретичні і практичні рекомендації щодо формування дослідницької компетентності вчителя української мови і літератури. Визначаючи обов'язкові умови, за яких відбувається ефективна дослідницька діяльність, звертаємо увагу на цілісність науково-методичної системи закладу, що забезпечує саморозвиток учителя-словесника. Рівень професійної компетентності педагога – це його знання, уміння, особистий досвід. Бути компетентним – означає бути здатним мобілізувати в певній ситуації отримані знання й досвід. Дослідницьку компетентність розглядаємо як складову професійної. Поняття дослідницької компетентності педагога виражає єдність його теоретичної та практичної готовності здійснювати дослідницьку діяльність.

Педагогічний професіоналізм, дослідницьку компетентність розглядаємо в контексті безперервної педагогічної освіти й педагогічної діяльності, вимог до педагога і його підготовки. З метою підвищення професійної компетентності вчителів у кожному освітньому закладі важливо створити відповідну систему науково-методичної роботи, що забезпечує ефективну підготовку до професійної діяльності та сприяє творчості. Науково-методичну систему ліцею структуровано відповідно до завдань професійного становлення педагогів. Зміст, методи, засоби і форми роботи з членами колективу підпорядковані меті – удосконалення майстерності вчителя. Ідеться про функціональну структуру, що забезпечує цілісний, багатогранний, активний, безперервний професійний розвиток. Кожен учитель-філолог є учасником цієї системи.

Методична робота «має бути зорієнтована на наукові здобутки, на стимулювання в педагогів подальшого розвитку таких професійно-особистісних характеристик, як потреба в постійній самоосвіті, здатності своєчасно змінювати пріоритетні цінності навчально-педагогічної взаємодії» [2, 29]. Науково-методична діяльність учителів ліцею ґрунтується на досягненнях педагогічної науки та педагогічного досвіду. Це цілісна система дій та заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації, професійності кожного педагогічного працівника, розвиток творчого потенціалу всього педагогічного колективу, досягнення позитивних результатів освітнього процесу. Її мета – безперервний розвиток особистості вчителя-дослідника, формування колективу педагогів-дослідників, створення інноваційного середовища, сприятливого для всіх суб'єктів освітнього процесу. Основні завдання – це підвищення науково-методичного рівня вчителя, що передбачає освоєння змісту нових програм та технологій їх реалізації, використання передового педагогічного досвіду, надання кваліфікованої допомоги як з питань теорії, так і практичної діяльності. «У підґрунтя організації науково-методичної роботи ... мають бути покладені такі нові сенси та пріоритети, як культура педагогічної взаємодії, формування дослідницьких умінь,

розвиток творчості, діалогічне спілкування, педагогічна підтримка саморозвитку й самоорганізації особистісних структур свідомості кожного вчителя та учня» [2, 29]. Зазначимо, що така робота, колективна чи індивідуальна, спрямована на підвищення професійного рівня, зокрема й наукового. Тому безперевний професійний розвиток ми розглядаємо в контексті проблеми організації ефективної науково-методичної роботи.

Колективним органом управління науково-методичною роботою є методична рада. Її мета – сприяти реалізації державної політики в галузі освіти, зокрема з питань науково-методичного забезпечення освітнього процесу в ліцеї. До завдань, які виконує методична рада, належать: визначення напрямів розвитку й удосконалення освітнього процесу, вибір перспективних освітніх технологій, аналіз науково-методичного забезпечення освітнього процесу, вироблення відповідних рекомендацій. Структурним підрозділом внутрішньої системи управління освітнім процесом, що координує наукову, методичну, організаційну роботу вчителів кількох споріднених навчальних предметів, є предметна методична комісія ліцею. Науково-методичну роботу вчителя-словесника координує методична комісія суспільно-гуманітарних дисциплін. З-поміж завдань, які виконує комісія, визначимо такі: створення сприятливих умов для самоосвіти, підвищення рівня загальнодидактичної і науково-методичної підготовки педагогів. Переконані в «необхідності використовувати науково-методичний потенціал закладів освіти (шкіл/ліцеїв) для професійного розвитку вчителя української мови та літератури, створення розвивального середовища» [6, 211].

Ефективно організована науково-методична робота в закладі, що забезпечує здобуття профільної загальної середньої освіти (академічне спрямування), може стати підґрунтям для активної науково-дослідницької роботи. Для цього варто використати ресурси ліцею, що сприятимуть розвитку інноваційної особистості вчителя, який здатний здійснювати дослідницьку діяльність. Тому в закладі освіти має бути розроблена Концепція науково-методичної роботи.

Література

1. Закон України «Про освіту» (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.12.2024)
2. Костікова І. І., Дерев'янка Т. Є. Дослідницька культура вчителів у системі методичної роботи школи. Харків: Вид. група «Основа», 2018. 128 с.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 №522 «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (2000). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00#Text> (дата звернення: 01.12.2024)
4. Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (2019). URL: <https://sqe.gov.ua/law/postanova-kabinetu-ministriv-ukrain-52/> (дата звернення: 01.12.2024)

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2015 № 1109 «Про затвердження переліку кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників» (2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.12.2024)
6. Сердюк Г.А. Розвиток дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури в умовах воєнного часу. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць. Київ: Видавничий дім «Гельветика». 2023, 91, 211-216. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.44>
7. Сердюк Г.А. Проблема розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури в наукових дослідженнях. Інноваційна педагогіка. Одеса. 2023, 2(65), 111-116. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.2.23>